

Aleksandra Kuczyńska-Zonik

Partnerstwo Wschodnie nadal łączy państwa bałtyckie

Jednym z priorytetów Zgromadzenia Bałtyckiego (ZB), będącego przykładem trójstronnej współpracy parlamentarnej, jest wsparcie programu Partnerstwa Wschodniego (PW) jako strategicznego wymiaru Europejskiej Polityki Sąsiedztwa i kluczowego elementu stabilności i postępu gospodarczego w Europie Wschodniej. Litwa, Łotwa i Estonia stoją na stanowisku, że stosunki z państwami PW muszą pozostać jednym z priorytetów wschodniego wymiaru polityki zagranicznej UE. Dziesiąta rocznica PW jest okazją do oceny wkładu parlamentarnego ZB w rozwój programu oraz do dyskusji na temat przyszłości współpracy.

PW stałym elementem międzyparlamentarnego dialogu. W 2019 r. przewodnictwem w ZB pełni Łotwa. Wśród tegorocznych priorytetów znalazły się: kwestie bezpieczeństwa i obrony, energii, transportu i infrastruktury oraz konkurencyjność. ZB, które wspiera Bałtycką Radę Ministrów, współpracuje również z Radą Nordycką (forum parlamentów i rządów państw), Międzyparlamentarną Radą Konsultacyjną Beneluxu oraz Zgromadzeniem Parlamentarnym GUAM (Organizacji na rzecz Demokracji i Rozwoju, którą tworzą Gruzja, Ukraina, Azerbejdżan i Mołdawia) w zakresie m.in. walki z korupcją, przestępczością, zagrożeniami w cyberprzestrzeni, a także ochrony zdrowia czy migracji zarobkowej. W ciągu 28 lat od powołania ZB jego priorytety uwarunkowane były sytuacją geopolityczną i ekonomiczną Litwy, Łotwy i Estonii (promocja państw na arenie międzynarodowej, integracja z UE i NATO) oraz zmianami środowiska międzynarodowego (aneksja Krymu, kryzys migracyjny), jednak od początku istnienia program PW jest jedną z najistotniejszych płaszczyzn współpracy trójstronnej.

31 maja 2019 r. pod auspicjami ZB zorganizowano konferencję pt. „Can We Deliver? Setting our Course over the next Ten Years”, której celem była ocena osiągnięć działalności programu PW w ostatniej dekadzie, a także poszukiwania możliwości dalszej harmonizacji działań państw bałtyckich i intensyfikacji współpracy w regionie. W spotkaniu udział wzięli parlamentarzyści, ministrowie i eksperci z trzech państw bałtyckich, a także z Armenii, Czech, Francji, Gruzji, Mołdawii, Polski i Ukrainy.

Sukcesy w dotychczasowym formacie. Państwa bałtyckie – w ich ocenie – pełnią rolę pomostu między Europą Zachodnią a państwami PW. Jego zadaniem jest wzmocnienie dialogu poprzez wyjaśnianie potrzeb i celów wschodnich partnerów w państwach Europy Zachodniej i Północnej. Doświadczenia państw bałtyckich wypracowane w okresie transformacji oraz współpraca międzyparlamentarna i międzyresortowa w ramach grup Baltic-Benelux i Nordic-Baltic Eight (N-B8) są pomocą i służą praktyką państwom aspirującym do UE. Andrius Kubilius (były premier Litwy, 1999-2000 i 2008-2012, obecny członek PE) określił to w kategoriach ambicji i misji geopolitycznej państw bałtyckich oraz potrzeby odpowiedzialności za przyszłość Europy Wschodniej. Państwa bałtyckie dzielą się wiedzą w zakresie optymalizacji rozwiązań technicznych, instytucjonalnych i finansowych (m.in. Baltic Investment Fund). W ujęciu praktycznym promocja wartości europejskich, reform demokratycznych, praworządności i rozwoju gospodarki rynkowej u wschodnich sąsiadów, a w szczególności na Ukrainie, w Gruzji i Mołdawii, które podpisały umowy stowarzyszeniowe, postrzegana jest przez pryzmat bezpieczeństwa i stabilności regionu w kontekście agresywnej polityki Rosji.

Program PW był jednym z kluczowych dla litewskiej prezydencji w Radzie UE w 2013 r. Temat ten jest w dalszym ciągu obecny w polityce zagranicznej Litwy, co oznacza, że ten kierunek jest wspierany przez ponadpartyjny konsensus na Litwie. Dobrym przykładem dialogu międzyparlamentarnego, który może stać się inspiracją na przyszłość, jest trójstronna współpraca w ramach wspólnych sesji Zgromadzenia Parlamentarnego Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Sejmu Republiki Litewskiej oraz Rady Najwyższej Ukrainy. W czasie

ostatnich spotkań podnoszono tematy przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym, bezpieczeństwa energetycznego oraz wsparcia Ukrainy na drodze do UE. Członkowie Seimasu Litwy są również inicjatorami „planu Marshalla dla Ukrainy” (2017), którego celem jest pomoc finansowa UE w wysokości 50 mld euro dla małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) na Ukrainie. Kierunek wschodni ma także istotne znaczenie dla pozostałych republik bałtyckich, które (choć w mniejszym stopniu) współpracują z państwami PW na różnych płaszczyznach. Łotwa dotychczas wspierała Ukrainę politycznie (potępiając uproszczoną procedurę przyznawania rosyjskiego obywatelstwa), finansowo (m.in. w latach 2014-2017 przeznaczyła 540,7 tys. euro na pomoc medyczną, żywność i wypoczynek dla dzieci i młodzieży z terenów objętych konfliktem) oraz uczestnicząc w misjach obserwacyjnych i eksperckich. Estonia w tym okresie udzieliła Ukrainie wsparcia finansowego w wysokości 9 mln euro. Estonia angażuje się również na płaszczyźnie instytucjonalnej i eksperckiej (od 2011 r. przy MSZ działa Estońskie Centrum PW). Prezydencja Estonii w Radzie UE (2017) przebiegała pod hasłem innowacyjności, bezpieczeństwa, cyfryzacji, inkluzji, promocji transgranicznych stosunków gospodarczych, przejrzystości, rozwoju biznesu, ze szczególnym uwzględnieniem MŚP. W 2017 r. wymiana handlowa pomiędzy Estonią a Ukrainą wzrosła o 30% w stosunku do roku poprzedniego.

Nowe plany dotyczące intensyfikacji współpracy. W najbliższej perspektywie głównym celem będzie dostosowanie programu PW do obecnych wyzwań, w tym możliwości zmian jego finansowania. Państwa bałtyckie podkreślają konieczność większego zaangażowania obywateli państw PW, dlatego kluczową rolę w kolejnych projektach odgrywać będzie społeczeństwo obywatelskie. W najbliższym czasie państwa regionu będą musiały wypracować nowe instrumenty i metody wsparcia w ramach PW. Na lata 2025-2028 przypada prezydencja Polski (2025), Litwy (2027) i Łotwy (2028) w Radzie UE, dlatego już teraz państwa pracują nad sposobami mobilizowania wsparcia międzynarodowego w ciągu następnej dekady, jak również pomocy inwestycyjnej dla najlepiej funkcjonujących państw PW poprzez współpracę instytucji publicznych i partnerów prywatnych. Podczas wspomnianej wyżej konferencji zwrócono uwagę na czynniki determinujące efektywność programu PW w przyszłości: 1. Możliwości rozwiązania zamrożonych konfliktów na obszarze PW; 2. Wzmocnienie praworządności, wdrożenie reform prawnych i zwalczanie korupcji; 3. Zwiększenie odporności społeczeństw na zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne, zwalczanie dezinformacji i innych zagrożeń hybrydowych; 4. Spójność w ocenie efektywności programu wśród państw UE.

Według Litwy konieczne jest wyznaczenie konkretnego celu w ramach wschodniego wymiaru polityki zagranicznej UE, który będzie wyraźnym sygnałem dla państw PW, motywującym je do wdrażania złożonych reform. Minister spraw zagranicznych Litwy Linas Linkevičius wskazał na możliwość pogłębienia integracji sektorowej państw PW z UE oraz większej integracji Ukrainy, Gruzji i Mołdawii z rynkiem wewnętrznym UE. Podkreślił potrzebę zapewnienia dodatkowej pomocy finansowej i eksperckiej. Z kolei dla Ināry Mūrniece, reprezentującej Saeimę Łotwy, kluczowa jest rola komunikacji i dostatecznego informowania społeczeństwa, tak by wszelkie działania były zrozumiałe dla mieszkańców. Estonia zobowiązała się przeznaczyć w 2020 r. 88 tys. euro na rozwój niezależnych mediów na Ukrainie.

Nowym ambitnym planem Litwy, przedstawionym podczas dziewiątej sesji wspólnego posiedzenia parlamentarnego Litwy, Polski i Ukrainy (2018), jest projekt „Ukraina 2027” (nawiązujący do daty prezydencji Litwy), zainicjowany przez Kubiliusa i Gediminasa Kirkilasa (byłego premiera Litwy 2006-2008). Jego celem jest nie tylko wzmocnienie pozycji Ukrainy w drodze do integracji z UE poprzez wykorzystanie dodatkowych instrumentów politycznych, ekonomicznych (współpraca sektora państwowego i prywatnego), instytucjonalnych, eksperckich (utworzenie Litewskiego Domu Ukrainy zarówno w Wilnie, jak i w Kijowie), ale także zainicjowanie procesów demokratycznych w Rosji. Litwa liczy na poparcie inicjatywy „Ukraina 2027” ze strony Polski, tym bardziej że sam program PW jest istotny z punktu widzenia polityki zagranicznej Polski. Polskie plany reformy w ramach PW dotyczą: 1. Intensyfikacji w zakresie walki z korupcją i dostosowania ustawodawstwa; 2. Współpracy międzysektorowej; 3. Integracji politycznej i instytucjonalnej (w tym zaproponowany przez posłankę Ewę Tomaszewską projekt utworzenia Prezydencji PW z Sekretariatem i Radą). W związku z tym należy przewidywać, że Polska pozycja w tej sprawie będzie zbliżona do stanowiska Litwy, Łotwy i Estonii i będzie sprzyjać wzmocnieniu współpracy w ramach programu PW.